

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

NEW UKRAINIAN SCHOOL: STATE OF IMPLEMENTATION OF MODERN FORMS AND METHODS OF TEACHING STUDENTS

У даній статті проаналізовано стан впровадження сучасних форм та методів навчання здобувачів освіти в умовах Нової української школи за допомогою анкети, створеної в Google Form на початку 2023 року. Дослідження здійснювалось в різних регіонах України, а також на курсах підвищення кваліфікації в Центральному інституті післядипломної освіти за тематичними курсами «НУШ: форми і методи навчання здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти» (на базі Коростенського ЦПРПП Житомирської області). В опитуванні взяли участь майже 200 учителів закладів загальної середньої освіти за віком: до 30 років – 9,6%, 31-40 років – 35,6%, 41-50 років – 20,2%, понад 50 років – 34,6%; за кваліфікаційною категорією: спеціалісти – 12,5%, учителі другої категорії – 12,5%, учителі першої категорії – 23%, учителі вищої категорії – 26%, старші вчителі – 12,5%, учителі-методисти – 13,5%; за стажем педагогічної діяльності: 0-3 роки – 7,7%, 4-10 років – 15,4%, 11-20 років – 26,9%, понад 20 років – 50%; за місцевістю: сільська – 21,2%, міська – 78,8%. Виявлено, що більшість опитаних хотіли б підвищити свій професійний рівень саме із теми «Цифрові технології у професійній діяльності вчителя» (73,3%), що свідчить про потребу вчителів в опануванні цифрових технологій, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності в умовах Нової української школи та необхідність забезпечення безперервного розвитку цифрових компетентностей вчителів у системі підвищення кваліфікації. Визначено, що є низка ризиків, які пов'язані із відсутністю часу, інтернету та енергопостачання; матеріальної бази закладу загальної середньої освіти відповідно до вимог; відсутністю теоретичних знань та допомоги; підготовкою сучасних інтерактивних матеріалів відповідно до потреб та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Проведене дослідження дозволило зробити висновки, що вчителі закладів загальної середньої освіти потребують підвищення рівня цифрових компетентностей для того, щоб приділяти значну увагу впровадженню сучасних дієвих форм та методів навчання здобувачів освіти в Новій українській школі.

Ключові слова: форми та методи навчання, цифрові технології, вчителі закладів загальної середньої освіти, здобувачі освіти, Нова українська школа.

This article analyzes the state of implementation of modern forms and methods of education for education seekers in the conditions of the New Ukrainian School using a questionnaire created in Google Form at the beginning of 2023. The research was conducted in different regions of Ukraine, as well as at advanced training courses at the Central Institute of Postgraduate Education on the thematic courses «NUS: Forms and Methods of Education of Students in General Secondary Education Institutions» (on the basis of the Korostensky CPDPW). Almost 200 teachers of general secondary education institutions took part in the survey by age: under 30 years old – 9.6%, 31-40 years old – 35.6%, 41-50 years old – 20.2%, over 50 years old – 34.6 %; by qualification category: specialists – 12.5%, teachers of the second category – 12.5%, teachers of the first category – 23%, teachers of the highest category – 26%, senior teachers – 12.5%, methodical teachers – 13.5% ; by length of teaching experience: 0-3 years – 7.7%, 4-10 years – 15.4%, 11-20 years – 26.9%, over 20 years – 50%; by location: rural – 21.2%, urban – 78.8%. It was found that the majority of respondents would like to improve their professional level precisely on the topic «Digital technologies in the professional activity of a teacher» (73.3%), which indicates the need of teachers to master digital technologies necessary for the successful implementation of professional activities in the conditions of the New Ukrainian School and the need to ensure the continuous development of digital competences of teachers in the professional development system. It was determined that there are a number of risks associated with the lack of time, Internet and energy supply; the material base of the general secondary education institution in accordance with the requirements; lack of theoretical knowledge and help; preparation of modern interactive materials in accordance with the needs and individual characteristics of education seekers. The conducted research made it possible to draw conclusions that teachers of general secondary education institutions need to increase the level of digital competences in order to pay significant attention to the implementation of modern effective forms and methods of training education seekers in the New Ukrainian School.

Key words: forms and methods of learning, digital technologies, teachers of general secondary education institutions, education seekers, New Ukrainian School.

УДК 373:371.3
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.34>

Шабала Ю.А.,

доктор філософії,
ст. викладачка кафедри філософії
і освіти дорослих
Центрального інституту післядипломної
освіти Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних
наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний образ світу формується в кореляції з посиленням творчого потенціалу людини і можливостями цифрових технологій, мережі Інтернету, штучного інтелекту, численних медійних продуктів [1]. Під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій особливого значення набуває підготовка випускника Нової української школи – освіченого, всебічно розвинутого, здатного до інновацій,

відповідального громадянина і патріота. Реформування загальної середньої освіти, відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти, Державного стандарту базової середньої освіти, передбачає реалізацію принципів гуманізації освіти, її демократизацію, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток

життєвокомпетентного здобувача освіти, готового до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності. Відповідно до цього змінюються і підходи до вибору форм і методів навчання здобувачів освіти в Новій українській школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-методичних праць свідчить, що проблема впровадження сучасних форм та методів навчання в освітній процес закладів загальної середньої освіти розкривається дослідниками з різних позицій. Вагомий внесок у розвиток загальних методів навчання та історії педагогіки в цілому здійснили відомі вітчизняні та зарубіжні педагоги, фахівці галузі дидактики, зокрема: А. Алексюк, Г. Ващенко, С. Гончаренко, Я. Коменський, В. Онищук, О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, М. Фіцула та ін. Різні підходи до класифікації методів навчання у педагогіці досліджували Ю. Бабанський, С. Бондар, М. Ігнатенко, Т. Крилова, С. Мартиненко, І. Підласий, Л. Хоружа та ін. Впровадження інтерактивних методів навчання знаходимо у сучасних наукових доробках В. Бикова, Л. Пироженко, О. Пєхоти, О. Пометун, С. Сисоєвої та інших. У працях В. Коваленко, М. Мар'єнко, А. Сухих, С. Толочко розглянуто напрями цифровізації ЗЗСО, особливості організації змішаного навчання з використанням цифрових технологій та організацію навчального процесу ЗЗСО під час воєнного стану.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак вагомі дослідження щодо впровадження сучасних форм та методів навчання здобувачів освіти в умовах Нової української школи не вичерпують всіх аспектів цієї проблеми, а зумовлюють потребу у подальшому розгляді та вивченні, чим пояснюється актуальність даної статті.

Мета статті: проаналізувати стан впровадження сучасних форм та методів навчання здобувачів освіти в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. З початку повномасштабної війни з російською федерацією система української освіти зазнала важких випробувань. Війна негативно вплинула на організацію освітнього процесу, що зумовило потребу в гнучкій трансформації діяльності освітньої сфери та необхідність швидкої інтеграції цифрових технологій з метою підвищення якості навчання на період дії воєнного стану. У цьому контексті МОН спільно з компанією «Google Україна» в перші дні війни створило Всеукраїнський онлайн-розклад. Стартував освітній проєкт «Навчання без меж», у рамках якого здійснювалася трансляція відеороків для учнів 5–11-х класів. Усім учасникам освітнього процесу було рекомендовано використовувати всі наявні електронні ресурси, насамперед можливості Всеукраїнської школи онлайн, регіональні платформи, електронні ресурси окремих

закладів освіти, у т. ч. приватних [3]. Водночас для успішного та ефективного формування ключових компетентностей здобувачів освіти залишається потреба у сучасному навчально-методичному забезпеченні освітнього процесу, що передбачає врахування багатоманітності сучасних форм та методів організації освітнього процесу в умовах Нової української школи.

Як зазначено у Законі України «Про освіту» метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [4]. Тому під час підготовки до уроків перед учителем постає завдання обрати найбільш ефективну форму навчання для вивчення конкретної теми, це відкриває можливість поєднання кількох методів навчання для вирішення проблеми, яка сприяє кращому розумінню здобувачами освіти матеріалу.

З метою вивчення стану впровадження сучасних форм і методів навчання здобувачів освіти в умовах НУШ на початку 2023 року за запропонованою анкетною, створеною в Google Form, було проведено дослідження в різних регіонах України, а також на курсах підвищення кваліфікації в Центральному інституті післядипломної освіти за тематичними курсами «НУШ: форми і методи навчання здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти» (на базі Коростенського ЦПРПП Житомирської області) та охоплено близько 200 учителів закладів загальної середньої освіти за віком: до 30 років – 9,6%, 31-40 років – 35,6%, 41-50 років – 20,2%, понад 50 років – 34,6%; за кваліфікаційною категорією: спеціалісти – 12,5%, учителі другої категорії – 12,5%, учителі першої категорії – 23%, учителі вищої категорії – 26%, старші вчителі – 12,5%, учителі-методисти – 13,5%; за стажем педагогічної діяльності: 0-3 роки – 7,7%, 4-10 років – 15,4%, 11-20 років – 26,9%, понад 20 років – 50%; за місцевістю: сільська – 21,2%, міська – 78,8%.

Аналізуючи результати анкетування, було з'ясовано, що 44,2% учителів працюють за очною формою навчання, 51% – за змішаною формою навчання та 4,8% – за дистанційною формою навчання.

На запитання «Які із поданих веб-ресурсів Ви використовуєте під час дистанційного навчання? (оберіть із запропонованих)» 72,1% обрали «Google Classroom»; 71,2% – «Zoom»; 51,9% – «Google

Meet»; 4,8% – «Class Dojo»; 3,8% – «Skype Meet Now»; «Інше»: 2,9% – «Human»; 2% – «Viber»; 1,9% – «Moodle».

Як бачимо, найбільш пріоритетними під час дистанційного навчання виявилися такі веб-ресурси як Google Classroom (72,1%) та Zoom (71,2%).

На запитання «Які форми онлайн-комунікації Ви використовуєте в освітній діяльності із здобувачами освіти? (оберіть із запропонованих)» 78,8% обрали – «відеоконференції»; 68,3% – «соціальні мережі»; 55,8% – «чат»; 42,3% – «електронна пошта»; 5,8% – «форум»; 5,8% – «блог»; 2% – «інше».

Спираючись на отримані результати, можемо стверджувати, що вчителі найчастіше використовують відеоконференції (78,8%) в освітній діяльності із здобувачами освіти, проте більша половина опитаних також використовують соціальні мережі (68,3%) і чат (55,8%).

На запитання «Які сервіси Ви найчастіше використовуєте для підготовки до уроку? (оберіть із запропонованих варіантів)» 89,4% обрали «ресурси зі створення презентацій»; 84,6% – «тестування та перевірка знань»; 44,2% – «вікторини, кросворди і ребуси»; 44,2% – «онлайн демонстрації та симуляції»; 28,8% – «електронні інтерактивні дошки»; 11,5% – «ментальні карти та карти знань».

Як бачимо, найбільш затребуваними у підготовці до уроку є ресурси зі створення презентацій (89,4%) та ресурси зі створення тестувань та перевірки знань (84,6%).

На запитання «Які застосунки для створення навчального контенту Ви використовуєте?» 36,5% обрали «Edpuzzle»; 24% – «Loom»; 10,6% – «TEDed»; 11,5% – «Vibby»; 13,5% – «Wakelet»; 19,7% – «Жодних із запропонованих».

Отримані відповіді на поставлене запитання спонукають констатувати, що вчителі використовують різні застосунки для створення навчального контенту, проте 19,7% вчителів зазначили інше – «жодних із запропонованих», що може свідчити про відсутність потреби у використанні зазначених застосунків або відсутність теоретичних знань та практичних навичок щодо використання запропонованих застосунків.

На запитання «Які форми організації роботи учнів на уроках Ви використовуєте найчастіше?» 75% обрали «комбіновані»; 51% – «групові»; 42,3% – «індивідуальні».

На запитання «Яким методам навчання Ви віддаєте перевагу?» 73,1% віддають перевагу «інтерактивним»; 60,6% – «активним»; 1,9% – «пасивним».

На запитання «Яким формам подачі візуальної інформації Ви віддаєте перевагу на уроках?» 81,6% учителів обирають «відеоролики»; 64,1% – «зображення, карти, зарисовки, фотографії»; 59,2% – «карти, схеми, таблиці, графіки, діаграми»; 53,4% – «квести, кросворди, ребуси, пазли»; 42,7% – «віртуальні екскурсії»; 20,4% – «ментальні та інтерактивні карти»;

10,7% – «комікси»; 5,8% – «креслення»; 3,9% – «гіфки, меми».

Отримані результати показують, що переважна більшість опитаних (81,6%) віддають перевагу такій формі подачі візуальної інформації як «відеоролики», що може свідчити про те, що така форма подачі полегшує процес навчання, оживляє навчальний процес, є зручним засобом у використанні та сприйнятті, забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, створює краще емоційне сприйняття матеріалу, демонструє сучасність освітнього процесу.

На запитання «Які із запропонованих методів Ви найчастіше використовуєте для розвитку критичного мислення здобувачів освіти?» 82,7% учителів обрали «мозковий штурм»; 71,2% – «асоціативний куц»; 69,2% – «дискусія»; 28,8% – «сенкан»; 26,9% – «шкала думок»; 25% – «есе»; 23,1% – метод «Фішбоун»; 22,1% – «сторітелінг»; 18,3% – «клас-тер»; 4,8% – метод «РАФТ»; 4,9% – «інше».

Як бачимо, найпопулярнішими методами для розвитку критичного мислення здобувачів освіти серед вчителів є «мозковий штурм» (82,7%), «асоціативний куц» (71,2%) та «дискусія» (69,2%).

На запитання «Які методи навчання Ви використовуєте для розвитку креативного мислення здобувачів освіти? (оберіть із запропонованих)» 58,7% учителів використовують метод «Шість капелюхів Едварда де Боно»; 31,7% – «тихий штурм (6-3-5)»; 21,2% – «метод гейміфікації»; 18,3% – «метод Уолта Діснея»; 14,4% – «метод синектики»; 4,8% – «SCAMPER».

Як бачимо, більша половина опитаних вчителів (58,7%) використовують для розвитку креативного мислення здобувачів освіти метод «Шість капелюхів Едварда де Боно».

На запитання «Які, на Вашу думку, найрезультативніші методи для розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти?» 68,3% учителів обрали «метод проєктів»; 63,5% – «мозковий штурм»; 51% – метод «Мікрофон»; 48,1% – метод «Коло ідей»; 33,7% – метод «Шість капелюхів»; 19,2% – «метод гейміфікації»; 18,3% – «Діаграма Венна»; 17,3% – «кейс-метод»; 15,4% – метод «Акваріум»; 10,6% – «метод використання креалізованих текстів»; 1,9 – «Таблиця Елвермана»; 1% «інше».

Отже, переважна більшість вчителів вважають, що найрезультативнішими методами для розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти є «метод проєктів» (68,3%), «мозковий штурм» (63,5%) та метод «Мікрофон» (51%).

За пропозицією «Оберіть, будь ласка, три Ваші найулюбленіші онлайн-інструменти для навчання здобувачів освіти у ЗЗСО з поданого нижче переліку» 56,7% учителів обрали «онлайн-інструменти Google»; 41,3% – «Learning Apps»; 38,8% – «ClassTime»; 25,8% – «Генератор QR –коду»; 24% – «Kahoot»; 22% – «Padlet», «Word Art»; 12,5% – «Wordwall», «Mind Maps (інтелект карти)»; 11,5% – «Edpuzzle»;

8,7% – «Quizizz»; 5,8% – «PowToon», «Miro»; 2,9% – «Popplet», «Duolingo».

Як бачимо, вчителі використовують різні онлайн-інструменти для навчання здобувачів освіти у ЗЗСО, проте більша половина опитаних обирають саме «онлайн-інструменти Google» (56,7%).

На запитання «Що є для Вас перешкодою в опануванні цифрових технологій?» 55,8% учителів зазначили «відсутність часу»; 30,8% – «відсутність матеріальної бази відповідно до вимог»; 18,3% – «відсутність теоретичних знань»; 15,4% – «відсутність допомоги»; 9,6% – «відсутність мотивації»; 5,8% – «відсутність новаторів у закладі»; 5,9% – «відсутність стабільного інтернету та енергозабезпечення»; 2,9% – «немає перешкод».

Серед запропонованих варіантів відповідей складно виділити одну чи дві причини щодо перешкод в опануванні цифрових технологій. Всі зазначені проблеми функціонують у взаємозв'язку та стосуються державного, локального та особистісного рівнів. Хоча є низка ризиків, що пов'язані із відсутністю часу, інтернету та енергопостачання; матеріальної бази закладу загальної середньої освіти відповідно до вимог; відсутністю теоретичних знань та допомоги.

За пропозицією «Оцініть, будь ласка, Ваш рівень володіння онлайн-інструментами для організації навчання здобувачів освіти у ЗЗСО (1-зовсім не володію; 5 – дуже добре володію)» 2,9% учителів оцінюють свій рівень на «2» бали; 42,4% – на «3» бали; 45,2% – на «4» бали; 9,5% – на «5» балів.

Слід зазначити, що лише 9,5% респондентів оцінюють свій рівень володіння онлайн-інструментами для організації навчання здобувачів освіти у ЗЗСО на «5» балів, що свідчить про потребу у підвищенні рівня цифрових компетентностей вчителів.

На запитання «З яких тем Ви хотіли б підвищити свій професійний рівень?» 73,3% опитаних обрали тему «Цифрові технології у професійній діяльності вчителя»; 35,6% – «Попередження професійного стресу та «професійного вигорання» педагогічних працівників»; 27,9% – «Використання сервісів Google Workspace for Education для організації дистанційного та змішаного навчання»; 25% – «Сучасні підходи до викладання в Новій українській школі»; 23% – «Сучасні технології професійного розвитку педагогічних працівників у системі методичної роботи ЗЗСО»; 21% – «Зарубіжний досвід інновацій з використанням цифрових технологій в ЗЗСО»; 20,1% – «Педагогічні інновації та техніки для професійного розвитку педагогічних працівників»; 21,2% – «Розвиток особистого бренду педагогічних працівників»; 11,5% – «Soft skills» та «hard skills» у професійному розвитку педагогічних працівників»; 8,7% – «Організація освітнього процесу для дітей з ООП у ЗЗСО»; 7,7% – «Педагогіка партнерства: сутність, основні ідеї і принципи»; 1% – інше «Подивитися «живий» урок за новою програмою НУШ 5 класу».

Узагальнення отриманих результатів дозволяє зробити висновок, що більшість опитаних хотіли б підвищити свій професійний рівень саме із теми «Цифрові технології у професійній діяльності вчителя» (73,3%), що свідчить про потребу вчителів в опануванні цифрових технологій, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності в умовах Нової української школи, а також необхідність забезпечення безперервного розвитку цифрових компетентностей педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації.

Висновки. Отже, підсумовуючи отримані результати, можемо стверджувати, що вчителі закладів загальної середньої освіти потребують наукової, методичної та консультативної підтримки; підвищення рівня цифрових компетентностей для того, щоб приділяти значну увагу впровадженню сучасних дієвих форм та методів навчання здобувачів освіти в умовах Нової української школи. Визначено, що є низка ризиків, які пов'язані із відсутністю часу, інтернету та енергопостачання; матеріальної бази закладу загальної середньої освіти відповідно до вимог; відсутністю теоретичних знань та допомоги; підготовкою сучасних інтерактивних матеріалів відповідно до потреб та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Перспективами подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці навчально-методичного комплексу для вчителів закладів загальної середньої освіти щодо застосування сучасних форм та методів навчання здобувачів освіти в умовах Нової української школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук, О. П., & Топузов О. М. (2022). НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18-19 листопада 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(2), 1-49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
2. Мартиненко С. М. Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка: Навч. посіб. К. : МАУП, 2002. 176 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шарлєта. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року; № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.02.2023).
5. Про повну загальну середню освіту. Закон України № 463-IX від 16 січня 2020 р.; № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 28.02.2023).
6. Giorgdze, M., Dgebuadze, M.: Interactive teaching methods: challenges and perspectives. Int. E-J. Adv. Edu. 3(9), 544–548 (2017).